

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกัน โดยทั่วไปว่าศาสนา เป็นบ่อเกิดและมีอิทธิพลต่อศิลปวิทยาการแขนงต่าง ๆ ของโลกมากมาย วรรณกรรมชั้นเยี่ยมของโลกหลายชิ้นมีบ่อเกิดและรับอิทธิพลมาจากศาสนาไม่โดยตรงก็โดยทางอ้อม นอกจากนี้แล้วตัวพระคัมภีร์ของแต่ละศาสนา ไม่ว่าจะเป็นคัมภีร์พระเวทของศาสนาพราหมณ์ พระไตรปิฎกของศาสนาพุทธ พระคัมภีร์ไบเบิลของศาสนาคริสต์ และพระคัมภีร์กุรอ่านของศาสนาอิสลาม เหล่านี้ล้วนจัดได้ว่าเป็นยอดวรรณกรรมของโลก เป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าทั้งในแง่วรรณศิลป์ของภาษา และในแง่ของการชี้แนะวิถีดำเนินชีวิตให้แก่มวลมนุษย์เพื่อให้รู้จักผิดชอบชั่วดี

นอกจากนี้แล้วศาสนาแต่ละศาสนายังมีอิทธิพลต่อหลักนิติศาสตร์ของแต่ละชาติ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด เช่น ในหลักนิติศาสตร์ของไทย ตั้งแต่อดีตในสมัยสุโขทัยและอยุธยาเป็นต้นมา ก็ได้รับอิทธิพลจากพระคัมภีร์ธรรมศาสตร์ของอินเดียโบราณซึ่งมีศาสนาฮินดูเป็นรากฐาน แล้วต่อ ๆ มา ก็ค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนาพุทธ เช่น ใต้บัญญัติทศรเสวีญคุณพระรัตนตรัยก่อน ดังนี้

ข้าพเจ้าขอน้อมนมัสการพระรัตนตรัย ขอน้อมถวายอัญชลีแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ทรง เป็นสรณะแห่ง เทพแลมนุษย์ทั้งมวล เทพแลมนุษย์ขอน้อมนมัสการแด่องค์ พระผู้ทรงนำสรรพสัตว์เข้าสู่นิพพานพระองค์นั้น ข้าพเจ้าขอนมัสการพระธรรมและ พระสงฆ์^๑

และในมาตรา 5 ที่ว่าด้วยลักษณะหนี้ ในคัมภีร์มनुธรรมศาสตร์ฉบับของพระเจ้าวาครู ได้บัญญัติเกี่ยวกับการได้ส่วนคดีว่าต้องให้มีการสาบานตนต่อหน้าพระพุทธรูป โดยบัญญัติว่า

5. หากมีข้อพิพาทเกิดขึ้นจากการกัฏฐิม ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติดังนี้ ถ้าพื้นที่ไม่เกิน 5 ไร่ ให้ให้การเขียนโดยหนังสือสาบาน พื้นที่ไม่เกิน 10 ไร่ ให้หนังสือสาบาน พื้นที่ไม่เกิน 20 ไร่ ให้ยื่นสาบาน พื้นที่ไม่เกิน 30 ไร่ ให้ยื่นพันหน้าไปทางทิศตะวันออก แล้วกล่าวคำสาบาน พื้นที่ไม่เกิน 50 ไร่ คำสาบานได้ต้นไม้แก่แลศักดิ์สิทธิ์ พื้นที่ไม่เกิน 80 ไร่ หรือ 90 ไร่ ให้กล่าวสาบานต่อพระพุทธรูปปฏิมาอันศักดิ์สิทธิ์ หากพื้นที่ถึง 100 ไร่ ให้ตักน้ำพิสูจน์พระมณฑปดินเช่นนั้น

ตามที่กล่าวมานี้จึงเห็นได้ว่าคำสาบานกับกฎหมายเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน เป็นที่ยอมรับกันว่าคำสอนของแต่ละศาสนา เป็นบ่อเกิดสำคัญของแหล่งหนึ่งของกฎหมาย คำสอนและกฎหมายที่กล่าวถึงในงานวิจัยนี้หมายถึงเฉพาะพุทธศาสนาและกฎหมายของไทยเท่านั้น

บรรดาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามีจำนวนมากมายับได้ถึง 84,000 พระธรรม-ชั้นส์ โดยได้รวบรวมไว้ในคัมภีร์พระไตรปิฎก 3 ปิฎกด้วยกันคือ

1. พระวินัยปิฎก คือหมวดที่ว่าด้วยพระวินัยหรือศีลของภิกษุ, ภิกษุณี มีเรื่องเล่าถึงประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับสาเหตุที่ได้ทรงบัญญัติพระวินัยสิกขาบทนั้น ๆ ขึ้น นอกจากนั้นแล้วยังมีกฎข้อบังคับควบคุมประพฤติของภิกษุ และจารีตธรรมเนียมที่ภิกษุต้องปฏิบัติ (อภิธมาจาร) ตลอดจนวิธีการบริหารงานของสงฆ์โดยพิสดาร

2. พระสุตตันตปิฎก คือ หมวดที่ว่าด้วยพระสูตรหรือคำเทศนาสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและพระสาวก รวมทั้งมีรายละเอียดของข้อความที่ทรงได้แย้งกับนักบวชต่างศาสนา มีการกล่าวถึงภูมิประเทศ เหตุการณ์ บุคคล และกาลเวลา จากพระปิฎกนี้ช่วยให้เข้าใจชีวิต และความเป็นอยู่ของชาวอินเดียในสมัยพุทธกาลได้เป็นอย่างดี

3. พระอภิธรรมปิฎก คือหมวดที่ว่าด้วยพระอภิธรรม กล่าวถึงเนื้อหาธรรมะล้วน ๆ ไม่มีภูมิประเทศ เหตุการณ์ และบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้อง

ในบรรดาเนื้อหาหลักธรรมคำสอนที่บัญญัติไว้ในปิฎกทั้งสามนี้ จะเห็นได้ว่าพระวินัยปิฎกมีฐานะเสมือน กฎหมายของพุทธศาสนา ซึ่งสามารถเปรียบเทียบได้กับประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝ่ายอาณาจักร จะต่างกันในแง่ที่ว่า กฎหมายของศาสนาเป็นเครื่องมือสำหรับใช้ควบคุม และบังคับควบคุมประพฤติของภิกษุในพุทธศาสนาให้ปฏิบัติแต่ในสิ่ง

ที่ตั้งงาม ไม่ล่งละเมิดทำให้ถูกตำหนิจากสังคมาภายนอก จนเป็นเหตุให้คนทั่วไปลดความเลื่อมใสศรัทธาลง ถ้าภิกษุรูปใดล่งละเมิดพระวินัย ก็จะมีการไต่สวนคดีความเพื่อพิจารณาลงโทษโดยการปรับอาบัติตามความหนักเบาแห่งความผิด ส่วนกฎหมายเป็นบทบัญญัติของฝ่ายอาณาจักร ที่บัญญัติขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือควบคุมและบังคับความประพฤติของคนภายในรัฐ ไม่ให้ล่งละเมิดต่อกัน, ไม่ให้ล่งละเมิดต่อรัฐ และไม่ให้ล่งละเมิดต่อสถาบันต่าง ๆ ภายในรัฐ ถ้าใครล่งละเมิดก็จะมี การไต่สวนพิจารณาคดีความเพื่อเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษตามกฎหมาย ส่วนภิกษุนั้นนอกจากจะอยู่ภายใต้บทบัญญัติแห่งพระวินัยของศาสนาแล้ว ยังต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติอื่นเป็นกฎหมายแห่งฝ่ายรัฐหรือฝ่ายอาณาจักรด้วย

จากการที่ได้ศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับกระบวนการต้องโทษในประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากับพระวินัยปิฎกแล้ว ทำให้ทราบว่าความจริงแล้วมีลักษณะและวิธีการหลายอย่างที่สุดคล่องต้องกันพอที่จะศึกษาเปรียบเทียบกันได้ ทั้งนี้เพื่อช่วยให้เข้าใจกระบวนการต้องโทษทั้งในประมวลกฎหมายและพระวินัยปิฎกได้ดียิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ ขอบเขต และสมมุติฐานของการวิจัย

2.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1 ศึกษากระบวนการต้องโทษในประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตลอดจนกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษทางอาญา
- 2 ศึกษากระบวนการต้องโทษในพระวินัยปิฎก และพระราชบัญญัติอื่น ๆ ตลอดจนกฎหมายข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาความผิด และดำเนินการลงโทษแก่ภิกษุผู้ล่งละเมิดพระวินัย
- 3 เปรียบเทียบกระบวนการ และวิธีการต่าง ๆ เกี่ยวกับการพิจารณาความผิดและการดำเนินการลงโทษ ในประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากับในพระวินัย ว่ามีส่วนที่เหมือน คล้ายคลึง หรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง เพื่อที่จะได้เข้าใจกฎหมายและพระวินัยได้ดีขึ้น

2.2 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มีใช้เป็นการศึกษารายละเอียดของเนื้อหาในประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแต่ละมาตรา และมีใช้เป็นการศึกษารายละเอียดของเนื้อหาในพระวินัยปิฎกแต่ละสิกขาบท เพราะการศึกษาในลักษณะนี้ควรจะเป็นหน้าที่ของนักกฎหมายหรือหน้าที่ของนักการศาสนาโดยตรง แต่ขอบเขตของงานวิจัยนี้เพียงเพื่อเปรียบเทียบ "กระบวนการ" ต้องโทษเท่านั้น โดยเริ่มศึกษาตั้งแต่ต้นจนกระทั่งจบกระบวนการเฉพาะเท่าที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเปรียบเทียบกับกระบวนการต้องโทษที่มีในพระวินัยปิฎกและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยให้อยู่ในขอบเขตเนื้อหาดังต่อไปนี้

- 1 บทบาทของกฎหมายกับบทบาทของพระวินัยต่อการกำหนดความผิดและโทษเกี่ยวกับความประพฤติของมนุษย์
- 2 กระบวนการบัญญัติความผิด และ โทษในประมวลกฎหมายกับในพระวินัย ว่ามีลักษณะคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง
- 3 ลักษณะของการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดและต้องรับโทษในประมวลกฎหมายกับในพระวินัย เพื่อจะได้เข้าใจองค์ประกอบของการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดและต้องรับโทษว่ามีลักษณะเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง
- 4 ความผิดและโทษที่จะได้รับจากการล่วงละเมิดกฎหมายกับพระวินัย ว่าการกระทำความผิดในลักษณะใดจะได้รับโทษสถานใด
- 5 กระบวนการพิจารณาคดี เพื่อจะเอาตัวผู้ที่กระทำผิดมาลงโทษในประมวลกฎหมายกับในพระวินัย ว่ามีกระบวนการที่คล้ายคลึงหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง

2.3 สมมุติฐานของการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ "กระบวนการต้องโทษ" ในประมวลกฎหมายอาญากับในพระวินัย ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าจะตั้งข้อสงสัยเกิดบางประการว่า

- 1 กฎหมาย เป็นกฎข้อบังคับที่ใช้ควบคุมความประพฤติของบุคคลภายในรัฐ ซึ่งออกโดย "รัฐอธิปัตย์" เพื่อให้ทุกคนภายในรัฐต้องประพฤติปฏิบัติตาม ถ้าบุคคลใดล่วงละเมิดไม่ประพฤติปฏิบัติตามที่ถือว่ามีความผิดและต้องถูกลงโทษตามกฎหมาย

2 พระวินัย เป็นกฎเกณฑ์ข้อบังคับที่ใช้ควบคุมความประพฤติของภิกษุในพุทธศาสนา ซึ่งออกโดยพระพุทธเจ้า เพื่อให้ภิกษุทุกรูปต้องประพฤติปฏิบัติตาม ถ้าหากภิกษุรูปใดล่วงละเมิดไม่ประพฤติปฏิบัติตามที่ถือว่ามีความผิด (ต้องอาบัติ) และต้องถูกลงโทษตามที่บัญญัติไว้ในพระวินัย

3 ข้อนำสัง เกตอีกประการหนึ่งตามหลักกฎหมายของไทยถือว่าบุคคลใดที่ประสงค์ จะเข้ามาอุปสมบทเป็นภิกษุในพุทธศาสนาต่างก็เป็นบุคคลตามความหมายของกฎหมายมาก่อน ต่าง ก็มีสิทธิและหน้าที่ ที่พึงมีพึงได้ และต้องปฏิบัติตามกฎข้อบังคับความประพฤติเหมือนบุคคลทั่ว ๆ ไป ครั้นเข้ามาอุปสมบทเป็นภิกษุในพุทธศาสนาแล้ว ตามหลักกฎหมายไทยก็ยังคงถือว่าเป็นบุคคลภายใน รั้วตามความหมายของกฎหมาย และยังคงต้องประพฤติปฏิบัติตามกฎข้อบังคับความประพฤติที่รัฐ กำหนดขึ้นใช้เหมือนบุคคลทั่ว ๆ ไป เว้นแต่สิทธิ, หน้าที่ และกฎเกณฑ์ความประพฤติบางประการ ที่รัฐออกกฎหมายกำหนดขึ้นใช้เป็นพิเศษ เพื่อให้เหมาะสมกับเนคบรรพชิตโดยเฉพาะ เช่น กรณีที่ บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์หรือกฎหมายเถรสมาคม หรือกฎหมายอื่น ๆ

เมื่อพิจารณาตามข้อสัง เกตนี้ก็จะเห็น ได้ว่า ภิกษุนั้นนอกจากจะต้องปฏิบัติตามกฎ- ข้อบังคับความประพฤติตามกฎหมายเหมือนบุคคลทั่ว ไปชั้นหนึ่งแล้ว ยังต้องปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ ความประพฤติตามพระวินัยที่พุทธศาสนา ได้บัญญัติไว้อีกชั้นหนึ่งด้วย

ทั้งนี้ เพราะตามความคาดหวังของคนทั่วไปคาดหวังว่าผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็น "ภิกษุ" จะ ต้องมีวิถีดำเนินชีวิตที่นำ เลื่อมใสกว่าคนที่ไม่ได้อุปสมบทเป็น "ภิกษุ" คนดี ตามความหมายของ กฎหมายเป็นเพียงคนดีในระดับหนึ่ง แต่คนดีตามความหมายของคำสอนนั้นเป็นที่คาดหวังกันว่าต้อง เป็นคนดีที่นำ เลื่อมใสกว่าคนดีตามความหมายของกฎหมาย ยิ่งผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็น "ภิกษุ" แล้ว ย่อมเป็นที่คาดหวังว่าเป็นแบบอย่างของชีวิตที่ดีที่ เหนือขึ้นไปกว่านั้นอีก ทั้งนี้เพราะพระพุทธเจ้า ได้ทรงคาดหวังไว้ว่า แบบอย่างชีวิตของภิกษุนั้นจะต้องเป็นแบบอย่างชีวิตที่ดี, เป็นที่พึ่งทางจิต จิตใจของคนทั่วไปได้ เป็นที่เคารพนับถือและ เลื่อมใสศรัทธาของคนทั่วไป ดังที่พระพุทธเจ้า ได้ทรงวางจุดมุ่งหมายของการกำหนดพระวินัยและสิกขาบทต่าง ๆ ไว้ 10 ประการ คือ

1. ให้ศาสนิกมีความสงบระงับ
2. ให้ศาสนิกอยู่อย่างผาสุก
3. ชูชานาบทคนไม่มีศีล

4. ประคองผู้มีศีลให้อยู่สบาย
5. ป้องกันโทษในปัจจุบัน
6. กำจัดโทษในภพหน้า
7. ระวังใจคนที่ไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส
8. เพื่อระวังใจคนทีเลื่อมใสแล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้น
9. เพื่อให้พระศาสนาตั้งมั่นอยู่ได้
10. เพื่อให้ศาสนิกเอื้อเฟื้อถ้อยตามพระวินัย³

จากข้อสังเกต 3 ประการนี้ ทำให้ผู้วิจัยตั้งสมมุติฐานว่า ทั้งกฎหมายและพระวินัยต่างก็มีจุดมุ่งหมายที่จะวางระเบียบแบบแผนความประพฤติที่ดีให้กับชีวิตมนุษย์ โดยกฎหมายมีภาระหน้าที่เน้นหนักที่จะวางระเบียบแบบแผนเพื่อควบคุมความประพฤติของคหบดีผู้ครองเรือนเป็นบุคคลกลุ่มเป้าหมายหลัก ส่วนพระวินัยมีภาระหน้าที่โดยเน้นหนักที่จะวางระเบียบแบบแผนเพื่อควบคุมความประพฤติของภิกษุเป็นบุคคลกลุ่มเป้าหมายหลัก

เมื่อทั้งกฎหมายและพระวินัยต่างก็มีจุดมุ่งหมายที่จะวางระเบียบแบบแผนเพื่อควบคุมความประพฤติของมนุษย์โดยนัยที่สอดคล้องกันเช่นนี้ ผู้วิจัยจึงตั้งสมมุติฐานว่าทั้งกฎหมายและพระวินัยน่าจะมีกระบวนการและวิธีการเพื่อให้บรรลุจุดหมายอย่างสอดคล้องกันด้วย ตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนกระทั่งจบกระบวนการ คือ

1. ความสอดคล้องกันในบทบาทหน้าที่ต่อการกำหนดความผิดและโทษ
2. ความสอดคล้องกันในกระบวนการบัญญัติความผิดและโทษ
3. ความสอดคล้องกันในลักษณะของการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดและต้องรับโทษ
4. ความสอดคล้องกันของความผิดและการลงโทษ
5. ความสอดคล้องกันในกระบวนการพิจารณาความผิดและโทษ

3. ข้อตกลงเบื้องต้นในการวิจัย

ข้อตกลงที่จะต้องทำความเข้าใจมีดังนี้

1. งานวิจัยนี้จะศึกษาเฉพาะ "กระบวนการต้องโทษ" เท่านั้น ขอเน้นว่าจะศึกษารายละเอียดที่ "ตัวกระบวนการ" ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการ ว่าระหว่างกระบวนการของกฎหมายกับกระบวนการของพระวินัยมีลักษณะคล้ายคลึงที่พอจะเปรียบเทียบกันได้อย่างไรบ้าง

2. งานวิจัยนี้จะไม่เข้าไปศึกษารายละเอียดในเนื้อหาของกฎหมายแต่ละมาตราว่าสามารถแยกแยะประเด็นในแง่มุมต่าง ๆ อย่างไรได้บ้าง ศาลฎีกาได้วางบรรทัดฐานไว้อย่างไรบ้าง เพราะถือว่าภาระหน้าที่นี้เป็นภาระหน้าที่ของผู้ที่ต้องการจะศึกษากฎหมายโดยตรง และในขณะเดียวกัน จะไม่เข้าไปศึกษาหรือวิเคราะห์รายละเอียดในเนื้อหาของพระวินัยแต่ละสิกขาบทโดยตรงว่าสิกขาบทใดท่านให้รรถกถาไว้ว่าอย่างไร เพราะถือว่าเป็นภาระหน้าที่ของผู้ที่ต้องการจะศึกษาตัวพระวินัยโดยตรง

3. งานวิจัยนี้จะกล่าวถึงรายละเอียดของเนื้อหาของกฎหมายแต่ละมาตราบ้าง หรือกล่าวถึงรายละเอียดของเนื้อหาในพระวินัยแต่ละสิกขาบทบ้างก็เท่าที่จำเป็นเพื่อเป็นตัวอย่าง หรืออุทาหรณ์ประกอบเพื่อชี้ให้เห็น "กระบวนการ" ต้องโทษให้ชัดเจนขึ้นเท่านั้น

4. คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ในงานวิจัยนี้ขอนิยามความหมายของศัพท์เฉพาะบางตัวดังต่อไปนี้

1. คำว่า "กระบวนการต้องโทษ" ให้หมายรวมถึงกระบวนการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้
 - (1) บทบาทของกฎหมายกับบทบาทของพระวินัยต่อการกำหนดความผิดและโทษ
 - (2) กระบวนการบัญญัติความผิดและโทษ
 - (3) ลักษณะของการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดและต้องรับโทษ
 - (4) ความผิดและโทษในทางอาญากับในพระวินัย
 - (5) กระบวนการพิจารณาความผิด และการพิพากษาโทษทั้งในทางอาญาและใน

2. คำว่า "ประมวลกฎหมายอาญา" ให้หมายเน้นหนักเฉพาะประมวลกฎหมายที่ตราขึ้น เพื่อใช้รักษาความปลอดภัยของประเทศและของเอกชนและรักษาความสงบเรียบร้อยภายในบ้านเมือง นอกจากนี้แล้วยังให้หมายรวมถึง กฎหมายอื่น ๆ ที่ตราขึ้นเพื่อบังคับความประพฤติของมนุษย์ มิให้ล่วงละเมิดต่อกัน เช่นกฎหมายรัฐธรรมนูญบางมาตรา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นต้น

3. คำว่า "พระวินัย" ให้หมายถึง พระบัญญัติ, ข้อบัญญัติ, ข้อบังคับ ที่พระพุทธเจ้า ทรงบัญญัติขึ้นไว้ในสิกขาบทต่าง ๆ เพื่อใช้บังคับความประพฤติของภิกษุในพุทธศาสนาทั้งที่มีมาใน พระวินัยปิฎก และยังให้หมายรวมถึงกฎข้อบังคับที่บัญญัติขึ้นภายหลัง เช่น ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายเถรสมาคม และ "พระวินัย" ในที่นี้ ไม่หมายรวมถึง วินัยของภิกษุณีและสามเณร

อนึ่งในการกล่าวถึงคำว่า "พระวินัย" หรือ "วินัย" ถ้าใช้คำว่า "พระวินัย" หมายถึง วินัยในพระวินัยปิฎก แต่ถ้าใช้คำว่า "วินัย" หมายถึงวินัยทั่ว ๆ ไป ในบางแห่งอาจจะมีคำว่า อาศาปริยวินัย และ อนาการียวินัย ปะปนอยู่ด้วย ทั้งนี้เพราะความจำเป็นในการใช้คำ 2 คำนี้ เป็นตัวปรับทประกอบกรอธิบายความหมายของคำว่า "พระวินัย" ให้กระจ่างแจ้งขึ้น

ถ้าที่ได้ใช้คำว่า อาศาปริยวินัย ให้หมายถึงวินัยสำหรับคฤหัสถ์ ผู้ครองเรือนตามคำสอนของพุทธศาสนา เพื่อมิให้ประพฤติดุปฏิบัติล่วงละเมิดต่อกัน และใช้ชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุข

ถ้าที่ได้ใช้คำว่า อนาการียวินัย ให้หมายถึงวินัยสำหรับบรรพชิตหรือภิกษุ ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

4. คำว่า "ความผิด" ให้มีความหมายเน้นหนัก 2 นัย คือ

(1) ถ้าใช้ในบริบทที่เกี่ยวกับกฎหมาย ให้หมายถึงความผิดทางอาญา ซึ่งมี 12 ลักษณะ

- 1) ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร
- 2) ความผิดเกี่ยวกับการปกครอง
- 3) ความผิดเกี่ยวกับการยุติธรรม
- 4) ความผิดเกี่ยวกับศาสนา
- 5) ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน
- 6) ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชน
- 7) ความผิดเกี่ยวกับการปลอมและการแปลง

- 8) ความผิดเกี่ยวกับการค้า
- 9) ความผิดเกี่ยวกับเพศ
- 10) ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย
- 11) ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง
- 12) ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน

อนึ่ง ในบางบริบทอาจจะหมายถึงความผิดตามความหมายกฎหมายอื่นได้ด้วย แต่บริบทเหล่านั้นจะขยายความให้ผู้อ่านเข้าใจได้เอง

(2) ถ้าใช้ในบริบทที่เกี่ยวกับพระวินัย ให้หมายถึงความผิดที่ต้องอาบัติตามพระวินัย ได้แก่ ความผิดที่ต้องอาบัติ 3 สถาน คือ

- 1) ความผิดที่ต้องอาบัติสถานหนัก ได้แก่ ปาราชิก
- 2) ความผิดที่ต้องอาบัติสถานกลาง ได้แก่ สังฆาทิเสส
- 3) ความผิดที่ต้องอาบัติสถานเบา ได้แก่ ถุลลัจจัย, ปาจิตตีย์, ปาฏิเทสนีเย,

ทุกกฎ และทณภานิต

รายละเอียดของความผิดสถานต่าง ๆ เหล่านี้จะอธิบายรายละเอียดและยกตัวอย่างประกอบในภาคของเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ

5. คำว่า "โทษ" ให้มีความหมาย 2 นัย คือ

- (1) ถ้าใช้ในบริบทที่เกี่ยวกับกฎหมาย ให้หมายถึงโทษทางอาญามี 5 สถาน คือ
 - 1) ประหารชีวิต
 - 2) จำคุก
 - 3) กักขัง
 - 4) ปรับ
 - 5) ริบทรัพย์สิน
- (2) ถ้าใช้ในบริบทที่เกี่ยวกับพระวินัย ให้หมายถึงโทษที่บัญญัติไว้ในพระวินัยมี 3

สถาน คือ

1) โทษสถานหนัก เมื่อภิกษุใดต้องเข้าแล้วแก้ไขไม่ได้ต้องขาดจากความเป็นภิกษุ (ได้แก่ ปาราชิก)

2) โทษสถานกลาง เมื่อภิกษุใดต้องเข้าแล้วแก้ไขได้โดยการอยู่กรรม ประพฤติวัตรเพื่อรมาตนเองจึงจะพ้นโทษได้ (ได้แก่ สังฆาทิเสส)

3) โทษสถานเบา เมื่อภิกษุใดต้องเข้าแล้ว แก้ไขได้โดยประจําตนเองต่อหน้าภิกษุด้วยกันจึงจะพ้นโทษได้ (ได้แก่ ฤกษ์จัจฉัย, ปาจิตตีย์, ปาฏิเทสนียะ, ทุกกฏและทุนภาสิต)

6. คำว่า "ภิกษุ" ให้หมายรวมถึง ภิกษุอันเป็นหมู่สาวกของพระพุทธเจ้า ในประเทศอินเดียในสมัยพุทธกาล และหมายถึงภิกษุในประเทศไทยปัจจุบันด้วย อันได้แก่ชายที่บวชเป็นพระถูกต้องตามวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนดไว้ และถูกต้องตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 และกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521)

7. คำว่า "ศาสนา" ให้หมายถึง พุทธศาสนา แต่ในบางแห่งอาจจะหมายถึงศาสนาทั่ว ๆ ไป ผู้อ่านสามารถจะเข้าใจได้เองว่าที่ใดหมายถึงพุทธศาสนาหรือศาสนาทั่ว ๆ ไป เพราะจะมีคำบริบทอื่น ๆ ประกอบเพื่อเป็นตัวบ่งบอกความหมายที่ผู้วิจัยต้องการจะสื่อความคู่อยู่ด้วยแล้ว

8. คำว่า "สงฆ์" ให้หมายถึง ชุมนุมของภิกษุในพุทธศาสนามีจำนวนตั้งแต่ 4 รูปขึ้นไป มาประชุมกันเพื่อประกอบพิธีหรือกระทำสังฆกรรมตามที่บัญญัติไว้ในพระวินัย ซึ่งแต่ละสังฆกรรมจะกระทำกิจได้โดยใช้จำนวนภิกษุหรือองค์แห่งสงฆ์จำนวนไม่เท่ากัน ถ้าสังฆกรรมนั้นจะกระทำได้โดยใช้ภิกษุจำนวน 4 รูปขึ้นไปเรียกว่า สงฆ์จตุรวรรค, ถ้าจำนวน 5 รูปขึ้นไปเรียกว่า สงฆ์ปัญจวรรค, ถ้าจำนวน 10 รูปขึ้นไปเรียกว่า สงฆ์ทศวรรค และถ้าจำนวน 20 รูปขึ้นไปเรียกว่า สงฆ์วิสัยวรรค แต่ถ้าใช้คำว่า "สงฆ์" โดยไม่มีวรรคกำกับ เช่น ใช้ว่า "พระพุทธเจ้าทรงเรียกประชุมสงฆ์" ก็หมายถึงประชุมภิกษุทั่ว ๆ ไป เช่น เรียกประชุมสงฆ์เพื่อกระทำพิธีบัญญัติสิกขาบท หรือกระทำพิธีไต่สวนภิกษุที่ถูกกล่าวหาว่าละเมิดพระวินัย เป็นต้น และทั้งนี้ยังให้หมายรวมถึงการประชุมสงฆ์ในประเทศไทยในสมัยปัจจุบันที่เรียกประชุมเพื่อทำสังฆกรรมบางอย่างทางพุทธศาสนา

ถ้าใช้คำว่า "พระสงฆ์" เช่น กล่าวว่าร่องค์ประกอบของพุทธศาสนา คือ พระรัตนตรัย อันได้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระสงฆ์ในกรณีนี้หมายถึงเฉพาะพระอริยสงฆ์ในสมัยพุทธกาลที่บรรลุเป็นพระอรหันต์แล้วเท่านั้น

9. คำว่า "ประชากร" ถ้าถือตามความหมายในพจนานุกรมฯ แปลว่า "หมู่พลเมือง" แต่ในที่นี้ใช้ในความหมายเชิงวิจัย ต้องการที่จะให้มีความหมายเฉพาะว่า ถ้า "ประชากรของรัฐ หรือราชอาณาจักร" ให้หมายถึง หมู่พลเมืองอันเป็นบุคคลภายในรัฐตามความหมายของกฎหมาย แต่ถ้าใช้ว่า "ประชากรของพุทธจักร" ให้หมายถึงเฉพาะภิกษุในพุทธศาสนาทั้ง ในสมัยพุทธกาลและในประเทศไทยสมัยปัจจุบัน

5. ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในงานวิจัยนี้คาดว่าจะได้รับผลประโยชน์ ดังนี้

1. ช่วยให้เห็นใจกระบวนการต้องโทษตามวิธีการของกฎหมายได้ดีขึ้น
2. ช่วยให้เห็นใจกระบวนการต้องโทษ และกระบวนการปกครองสงฆ์ตามที่มีมาในพระวินัยปิฎก และกระบวนการในสมัยปัจจุบันได้ดีขึ้น
3. สามารถเปรียบเทียบกระบวนการต้องโทษระหว่างวิธีการของฝ่ายอาณาจักรกับวิธีการของฝ่ายพุทธจักรได้
4. สามารถนำเอาแนวคิด และวิธีการทั้งของฝ่ายอาณาจักร และฝ่ายพุทธจักรไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การบริหารงานบุคคล การปกครองหมู่คณะ ตลอดจนการตัดสินใจกรณีพิพาทที่เกิดขึ้นในหน่วยงานนั้น ๆ ได้
5. เพื่อจะได้ใช้เป็นเอกสารประกอบการศึกษาวิชาที่เกี่ยวกับกฎหมายและวิชาที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา
6. ช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างผู้ที่ศึกษาวิชากฎหมาย และวิชาที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา

6. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร รายงานผลการวิจัยในแบบของการพรรณนาวิเคราะห์ (analytical description) โดยการศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างกระบวนการตามวิธีการของประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากับกระบวนการตามวิธีการ

ของพระวินัยปิฎก, พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 และกฎหมายอาญาฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521)

การวิจัยดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้

1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น (primary sources)

1.1 ตัวเอกสารกฎหมาย ได้แก่ ตัวประมวลกฎหมายอาญา, ตัวประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และคำพิพากษาของศาลฎีกา

1.2 ตัวพระไตรปิฎก เน้นหนักเฉพาะพระวินัยปิฎก จากเล่มที่ 1 - 8

2 ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นรอง (secondary sources)

2.1 เอกสาร, ตำรา, คำอธิบาย และการตีความของท่านผู้รู้ด้านกฎหมาย ทั้งในประมวลกฎหมายอาญา, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.2 เอกสารตำรา, คำอธิบาย และการตีความของท่านผู้รู้ในด้านศาสนา โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระวินัย

3 เมื่อศึกษาเนื้อหาจาก 1 และ 2 แล้ว จับประเด็นที่มีส่วนคล้ายคลึงกันเฉพาะที่เกี่ยวกับ "กระบวนการต้องโทษ" หรือ กระบวนการยุติธรรมมาวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบกัน ขอเน้นว่าจะไม่เปรียบเทียบประเด็นอื่น ๆ นอกจากเรื่องกระบวนการต้องโทษเท่านั้น โดยมีแนวคิดในการเปรียบเทียบว่า ถ้าประเด็นใดแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง จะไม่มีการเปรียบเทียบ จะเลือกเปรียบเทียบเฉพาะประเด็นที่เหมือน ๆ หรือคล้ายคลึงกันเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อที่จะช่วยให้เข้าใจทั้งกฎหมายและพระวินัยดีขึ้น

อันนี้ในการศึกษาเชิงเปรียบเทียบเรื่องนี้ ผู้วิจัยใคร่ขออนุญาตแสดงความในใจบางประการ คือ แต่เดิมผู้วิจัยตั้งชื่อหัวข้อวิจัยว่า "กระบวนการต้องโทษในวินัยสงฆ์กับในประมวลกฎหมายอาญา - การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ" เมื่อตั้งชื่อเรื่อง, ศึกษาข้อมูลเพื่อวางโครงเรื่อง และลงมือเขียนรายงานการวิจัยโดยยกเนื้อหาในพระวินัยมาเป็นตัวตั้ง แล้วยกเนื้อหาในประมวลกฎหมายมาเป็นตัวเทียบ ปรากฏว่าก่อให้เกิดปัญหาคือ ไม่สามารถจะเขียนให้เป็นที่น่าพอใจได้ เพราะเขียนไปแล้วไม่สามารถจะสื่อความหมายให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายตามที่ต้องการได้ เพราะเนื้อหาของพระไตรปิฎกเป็นเรื่องยาก ไกลตัว ไม่คุ้นเคยกับคนทั่วไป ทำให้การ

วิจัยต้องหยุดชะงักจนเกือบจะลະทั้งงานวิจัยนี้อยู่แล้ว แต่ครั้นต่อมาผู้วิจัยได้ศึกษางานเขียนของ
 ปราชญ์ทางศาสนาหลายท่าน เช่น ของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (นิมพ์ ฐมธโร) และสมเด็จพระ
 พระมหาสมณะเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส^๔ ก็ได้แนวคิดจากการที่ท่านทรงอธิบายเนื้อหาพระ-
 วินัยโดยเทียบกับเนื้อหากฎหมายแล้ว ท่านจะยกเนื้อหาในกฎหมายขึ้นมาเป็นตัวตั้งแล้วนำเนื้อหา
 ในพระวินัยมาเป็นตัวเทียบ ทั้งนี้เพราะเนื้อหากฎหมายเป็นสิ่งที่เราค้นเคยและเข้าใจได้ง่ายกว่า
 ซึ่งใช้หลักการเปรียบเทียบจากสิ่งที่ย้ายไปหาสิ่งที่ยาก หรือเปรียบเทียบสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปสู่สิ่งที่
 ไกลตัว เมื่อผู้วิจัยได้แนวคิดดังนี้แล้ว จึงได้เปลี่ยนชื่อเรื่องของหัวข้อวิจัยเสียใหม่จากเดิม
 คือ "กระบวนการต้องโทษในวินัยสงฆ์กับในประมวลกฎหมายอาญา - การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ"
 เป็น "กระบวนการต้องโทษในประมวลกฎหมายอาญากับในวินัยสงฆ์ - การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ"
 การเขียนรายงานการวิจัยทำโดยยกเนื้อหาในประมวลกฎหมายขึ้นมาเป็นตัวตั้ง แล้วยกเนื้อหาใน
 พระวินัยขึ้นมาเป็นตัวเทียบ ปรากฏว่าเขียนได้ราบรื่น และสื่อความหมายให้ผู้อ่านเข้าใจได้ดีกว่า
 ผู้วิจัยจึงยึดแนวทางนี้ตลอด โดยที่มีได้มีคติในใจว่าการยกสิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้นก่อนมิได้หมายความว่าสิ่ง
 ที่ยกมากกว่าก่อนมีความสำคัญกว่าสิ่งที่ยกมากกว่าหลัง